

Реферат на тему: "Громадська і політична діяльність Миколи Куліша у 1917 - 1920 роках"

Микола Куліш

Реферат

на тему:

Громадська і політична діяльність

Миколи Куліша у 1917 - 1920 роках

Визначна постать викликає інтерес завжди й в усіх своїх ракурсах – особистісному, побутовому, соціальному. Чим несподіванішим є ракурс – тим гострішим стає інтерес. Знаменита людина характеризується наявністю нешаблонених виявів, що й додають до її атури штрихи непересічності.

Микола Куліш – один із найвизначніших українських драматургів (услід за Лесею Українкою та Володимиром Винниченком), організатор літературного процесу, полеміст, другий президент ВАПЛІТЕ – найпотужнішої письменницької організації в Україні, діяч мистецького та національного руху – вже досить тривалий час є постійним об'єктом наукових досліджень. Його творчій діяльності присвячували розвідки, монографії Н.Кузякіна, Л.Танюк, Г. Семенюк, І. Семенчук, С. Гречанюк, О. Марущак та ін.

Проте існує аспект, що залишається малодослідженим у духовному розвитку драматурга. Це його життєспадщина у період з 1917 до 1920 років, коли Україна пережила свої чи не найяскравіші часи у ХХ столітті.

Національний рух і Центральна Рада, наступи червоних і білих, ревком і перше ув'язнення, адміністративна робота й важка хвороба, військове керівництво й небезпечні, майже детективні пригоди – з таким переліком колізій, випробувань довелося прожити цю добу М.Кулішеві.

А починалося все з Олешок, точніше, з політичних симпатій, що формувалися під час навчання в Олешківському міському училищі та прогімназії. У другому класі училища Микола (за пропозицією одного з товаришів) познайомився з політичною програмою РСДРП. Його бунтівна душа відреагувала на неї прихильно, хоча її послідовником одразу він не став. У юному віці його приваблювала не конкретна політична практика й ідеологія, а загальний пафос революційних ідей, що висловлювався на початку ХХ століття значним спектром політичних партій України та Росії.

У наступні роки соціально-політична самосвідомість Миколи Куліша поглиблювалася. Його конфронтаційність щодо існуючих порядків, моралі, педагогічної системи набувала форм критичних суджень і протестної поведінки. В автобіографії, написаній незабаром після карколомної стихії революційних потрясінь, у квітні 1921

року, він зазначав: "В третьем классе начальством был отмечен как бунтарь и политически неблагонадежный юноша, подающий примеры дурного мужицкого тона. Был неоднократно изгоняем из стен училища за организацию кружков молодежи и непочтение к начальству".

Передчасно говорити про політичні погляди М.Куліша у цей період: вони сформувалися значно пізніше, але важливо відзначити, що у провінційних Олешках розвивалися радикальні уподобання майбутнього письменника. З Херсонщиною пов'язані не тільки народження й становлення Кулішевого літературного таланту. На ній визріли його світоглядні домінанти, якими він потім керувався у житті, політиці, мистецтві та які вплинули на перипетії його долі.

Лютневі події 1917 року Микола Куліш зустрів на фронті, зустрів їх офіцером царської армії та сприйняв натхненно. Революцію він розумів не як гасло, а як наполегливу справу, що втілюється у вчинках та діях. "В марте 1917 г. один из первых в 224 пехотном Юхновском полку перешел в революционный лагерь, работал в полковом комитете и членом культпросвет комиссии Сов. Деп. Особой Армии", - фіксує він в автобіографії.

Знайомство у підлітковому віці з ідеями російської соціал-демократії не пройшло безслідно. М.Куліша приваблювала соціалістична перспектива, однак не у більшовицькому варіанті. Розумово та інтуїтивно він бачив, що ближче до землі, до селян, отже, й до таврійського життя стоять соціалісти-революціонери. Свої політичні сподівання він формулює таким чином: "Сочувствовал эсерам".

Події 1918 - 1920 років, коли в Україні розгорнувся калейдоскоп національних і соціальних змін, були насиченими й у житті Миколи Куліша.

Він повертається з армії до майже рідних Олешок, де зближується з лівими есерами й більшовиками. Його обирають головою Олешківського міського виконкому Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. Працює, як це буде завжди, коли обіймав адміністративні або службові посади, з сивого ранку до зоряного вечора. Про його діяльність під час керівництва в Олешках розповіла Антоніна Куліш у своїх "Спогадах про Миколу Куліша". Нотатки писалися нею в США, у Філадельфії 1953 року. Вони ґрунтуються на особистих враженнях, численних розповідях Миколи Куліша про складні сторінки свого буття й містять досить високу міру достовірності. Дружина письменника згадувала на еміграції:

"То були важкі часи. Але, незважаючи на повоєнні непорядки та голод, Микола працював безперебійно і, мабуть, через те олешківці обрали його головою Міської Управи. Матеріальних засобів Управа не мала жодних. Йому доводилося скликати людей і пояснювати їм тяжкий стан. Населення вимагало продуктів...

Під час головування в Управі Микола звернув увагу на ремонт деяких будинків. Коли після революції з тюрми повиходили всі засуджені, тюрма в Олешках залишилася порожньою. Ця тюрма була єдиним триповерховим будинком у місті. До революції ця тюрма завжди була повна засуджених, були там і політичні в'язні. При тюрмі були й різні майстерні: шевська, кравецька, столярська. Микола вирішив, що тюрма в нашому

місті зайва. Він мав намір відремонтувати майстерні й віддати їх до вжитку населення; тим більше, що в Олешках була реміснична школа й було багато ремісників. Так він і зробив. Зібрав людей, виклав їм свої плани; всі охоче погодилися. Кожен, хто вмів щось робити, приходив і працював для спільної справи.

Тут треба згадати, що до Миколи населення ставилося з великою пошаною. Люди знали його змалку і вважали його своїм керівником".

Керівний хист ще не раз прислужиться Кулішеві у тій справі, яку він самовіддано робитиме – військовій, організаційній, літературній. У нього був талант спілкуватися з людьми – словом, ділом, власним прикладом. Він умів переконувати й переконливо діяти. Він був популярною в Олешках людиною завдяки своїй максималістській відповідальності, вдачі, принциповості.

Визнання серед сучасників – найкоротший шлях до переслідувань. Випробування випадають на долю тих особистостей, які відрізняються особливою внутрішньою силою та інтелектуальною мужністю. Це і є "перевірка на дорогах". Сталася вона незабаром і з Миколою Кулішем.

"В июле 1918 г. при гетманщине был арестован и заключен в тюрьму, где находился до ноября", — зазначав він в автобіографії. За іронією долі майбутній драматург опинився у тій самій в'язниці, що її збирався гуманізувати й віддати землякам для цивільних, виробничих потреб. "Начальником тюрми був українець, він любив Миколу й намагався полегшити йому перебування в тюрмі: він дозволяв нам побачення без охорони", — писала у мемуарах Антоніна Куліш. Прагматизм нової влади призвів до того, що М.Куліш знайшов собі корисну справу й за ґратами: він почав упорядковувати тюремну бібліотеку, що позначилося на поліпшенні його морального самопочуття.

П'ять місяців першого ув'язнення (два інші сталися за радянської влади) не змінили його політичних орієнтирів. В автобіографії письменник далі пише: "В период украинской Директории по настоянию олешкинского социалистического блока (большевиков, меньшевиков, эсеров) был проведен членом Алешкинской городской управы". Він залишається соціально дієвою і конструктивною людиною, як і в усьому подальшому житті. Політичні питання набувають для нього значної ваги. Куліш-політик вважає, що від того, наскільки успішно вони будуть розв'язані, залежить найближче майбутнє Таврії та України.

Аналізуючи "добільшовицький" період у діяльності Миколи Куліша, треба наголосити на таких моментах.

Він був відомою громадсько-політичною постаттю в Дніпровському повіті Таврійської губернії, мав певне визнання як ватажок лівих сил Таврії, виступав від їх імені. Особливо вагомою була його роль як об'єднувача споріднених політичних кіл. Він прагнув до об'єднання сил соціалістичного напрямку й докладав чимало зусиль до створення союзу лівих партій. Куліш-громадський діяч був людиною політичного діалогу й консолідації мікро— й макросуспільства на соціалістичних засадах.

До партії більшовиків Микола Куліш вступив у липні 1919 року. Йому імпонувала у

ній та течія, що ставила за мету побудову духовно й матеріально розвиненої України, активний розвиток української культури, мови, мистецтва. Його зацікавила та політична платформа в більшовицькому русі, у якій на той час була виразно репрезентована національна перспектива діяльності.

Тоді ж, у липні 1919-го, в період активізації національно-громадянської війни, Куліш знову починає перейматися військовою справою, керуючи у Херсоні формуванням Дніпровського селянського полку. Давалася взнаки підготовка часів першої світової війни. Ініціатором створення цього полку був сам майбутній "драматург світового масштабу" (Юрій Смолич). Антоніна Куліш розповіла про цю сторінку в житті свого чоловіка так:

"Другого дня вранці (після евакуації з Олешок під натиском білої армії – Я.Г.) Микола скликав евакуйованих чоловіків і звернувся до них із закликом оборонятися своїми силами, кажучи, що ніхто їм війська дати на допомогу не зможе, бо в самому Києві ідуть бої, а війська обмаль. Так почав Микола організовувати полк, у який записалося 1500 осіб різного віку; всі вони охоче підпорядковувалися організаторові, називаючи його "батьком полку". Микола назвав цей полк Першим Українським Дніпровським. Йому самому було тоді 26 років, а "сини" цього "батька" були здебільшого бородаті дядьки.

Цей Перший Український Дніпровський полк розмістився в казармах на передмісті Херсона, що називалося Воєнне, — продовжує згадувати у Філадельфії Антоніна Куліш. – Там були колись військові школи й казарми; у революцію все це стояло розбите й порожнє. Треба було дістати для полку хоч якихось уніформ, білизни, харчів. Микола гаряче взявся до праці. Казарми почистили, продезинфікували, дістали ліжка, харчі, стали збирати в Херсоні зброю, залишену німцями й греками. Зібрали трохи рушниць, ручних гранат, кулеметів.

Микола zorganizував військову управу, провадив навчання. Роботи було багато, а помічників мало".

Стали у нагоді адміністративний, ораторський та керівний досвід, набутий раніше, під час олешківської діяльності, та неабиякий організаторський авторитет.

Люди завжди йшли за Кулішем. І у міському училищі та прогімназії, коли він висловлював літературно-мистецькі ідеї та їх підхоплювали ровесники, і на фронті, де до нього, офіцера, прихильно ставилися солдати, і на терені творчої діяльності, коли опікувався турботами ВАПЛІТЕ і брав участь у літературних полеміках.

1919-й та 1920-й роки М.Кулішем майже повністю віддані військовій справі. Людина сміливої вдачі, він постійно знаходився на передовій воєнних та невоєнних битв. Зі створеним ним "полком" учавствовав в боях проти деникинцев, починаючи з Херсона, Николаєва і до Києва", — писав він в автобіографії. А на меті була Україна – культурна робота в ній і розвій демократичних форм життя, ствердження національних пріоритетів і піднесення українського мистецтва, у яке він незмінно вірив і яким марив займатися.

Наприкінці 1919-го року Микола Куліш одержує ризиковане завдання, про яке,

характеризуючи свій революційно-національний шлях, повідомляє стисло, у чіткій військовій манері: "В ноябре 1919 года был командирован полковой ячейкой в тыл белых для формирования повстанческих ревотрядов. Пешком прошел Киевскую, Волынскую, Подольскую и Херсонскую губернии" (з автобіографії).

Його дружина подала цей факт у принципово іншій інтерпретації. Вона писала, що, коли червона армія залишила Херсон і почала відступати, то їхня розлука з М. Кулішем виявилася дуже довгою – у десять місяців. З цього вона зробила таке резюме: "Але довго він не міг витерпіти розлуки з нами (дружиною і двома дітьми, Володимиром і Ольгою – Я.Г.). Щоб побачитися або принаймні довідатися щось про нас, Микола добровільно зголосився ніби до розвідки. Разом із своїм колишнім секретарем Григорієм Єрмаковим він вирушив додому". Далі йдеться про драматизм цієї небезпечної мандрівки: "Попередягалися вони в короткі кожухи, баранячі шапки, взяли з собою бочку дьогтю й поїхали буцімто продавати його. Та скоро довелося дьоготь кинути: всюди шаліла така епідемія тифу, що вони, ночуючи у селян, самі похворіли".

Коментуючи думку Антоніни Куліш про виключно сімейну мотивацію розвідки, треба зважати на те, що вона негативно ставилася до радянської влади, більшовицької ідеології й намагалася відокремити М.Куліша у його кінцевих цілях від них. Куліш був особистістю рішучою до авантурності, військово компетентною, винахідливою, брав участь у військових операціях під час національно-громадянської війни. Він любив свою сім'ю і, коли траплялася найменша можливість, приділяв їй увагу.

Події 1917 – 1920 років в Україні М.Куліш розцінював як логічне продовження її попередньої національно-духовної історії. Письменник тримався позиції, що протягом значного періоду свого розвитку Україна не мала необхідних свобод і настав час їх здобути й утвердити. Йому була близькою теза про те, що можна поєднати побудову справедливого суспільства на соціалістичних принципах разом із активним розвитком національної культури, мови, свідомості.

У більшовицькому русі Куліш інтелектуально й практично відстоював платформу, що одержала назву "націонал-комунізму". Шлях драматурга до неї, до М.Хвильового, Л.Курбаса, М.Скрипника, до національно-свободолюбних пріоритетів ВАПЛІТЕ розпочався задовго до фактичного й світоглядного зближення з ними. Націонал-комуністичні уподобання активно визрівали у ньому під час національно-визвольного руху 1917-1920 років.

В участі у воєнних перипетіях Микола Куліш вбачав безпосередній сенс свого тодішнього життя. Для нього природним було займати чітку світоглядну й духовну позицію, а зайнявши її, відстоювати та йти у цьому до кінця. Схильний до радикальних змін, різких поворотів, рішучих вчинків, він не лякався екстремальних ситуацій. Здається, навпаки, вони посилювали його вольову потужність і творчу дієвість. Він сміливо їх приймав і винахідливо у них орієнтувався. У розвідці-подорожі з ним стався випадок, що мав призвести до його загибелі. Про те, як розвивалися події, знаходимо детальну розповідь у "Спогадах про Миколу Куліша". Для збереження виразності стилю

процитуємо фрагмент повністю:

"Одної ночі зайшли в якесь село, — писала зі слів свого чоловіка Антоніна Куліш, — де просилися переночувати, але ніхто не хотів пустити до хати. Обійшовши все село, що потопало в глибокій темряві, вони побачили світло в одному віконці. Пішли в тому напрямі. Була уже зима й на морозі страшно було спати. Підійшли до хати. Постукали. У хаті було багато військових, всі в українських шапках. На столі лежала мапа, на ній щось креслили. Це були петлюрівці. Стали розпитувати наших, звідки й куди йдуть. Вони сказали, що до Олешок. Їм не повірили, побачивши на Миколиному документі рік народження.

- Брешеш. Ти, мабуть, вбив того Миколу Куліша, а тобі, певно, вже сорок років!

У Миколи на той час була велика борода й вуса, вигляд був втомлений. У 28 років він виглядав куди старшим...

Порадилися військові між собою й сказали:

- Вивести їх...

На пічці сиділа старенька бабуся. Вона обізвалася до військових:

- Та змилуйтесь над ними, вони правду кажуть... Та ще й молоді які, не губіть даремно душі...

Але військові не слухали. Вивели наших за двері й повели кудись у ніч. Тоді козак, що вів їх, каже тихо:

- Ви, хлопці, тікайте отак, просто, а я буду стріляти...

Микола й Єрмаков трохи пробігли й під якимось парканом упали на землю, в цей час пролунали постріли... і все затихло. Полежали вони трохи, підвелися обережно й покинули село".

Ситуація в Україні змінювалася часто, змінювався й статус учасників національно-громадянських змагань. З розвідника й утікача М.Куліш невдовзі знову перетворюється на військово-політичного керівника.

На українському півдні він був відомим військовим діячем, загартованим війнами й політичною боротьбою. Радянська влада потребувала його авторитету й військових знань. В автобіографії він повідомляє: "В феврале 1920 года был членом Днепровского уревкома и предусовнархоза...

После вторичной эвакуации Днепровского уезда в июне 1920 г. был назначен военной тройкой Николаевского губкома начальником штаба группы войск Херсонского направления. Сентябрь - декабрь 1920 г. был военруком Херсонского, а потом Днепровского увоенкоматов. С последней должности был снят по ходатайству Днепровского парткомитета, временно был секретарем парткомитета".

Адміністративні посади поглинали практично увесь час майбутнього драматурга. Писав він уривками й ночами, систематична письменницька діяльність розпочнеться пізніше - з 1923 року. А поки Микола Куліш вважає свою політично-керівну роботу за вкрай необхідну й соціально корисну. Йому "хотілося будувати вільну і незалежну Україну, хоч і на комуністичних засадах" (Ант. Куліш).

Політичний шлях М.Куліша був досить складним, як і його мистецький світогляд.

Починав він з емоційного засудження старої, монархічної державної системи. Одразу сприйняв ідеї перебудови України й усієї держави на революційно-соціалістичних принципах. Виявляв інтерес до соціал-демократії, помітно симпатизував соціалістам-революціонерам, був активним прихильником блоку лівих (у тому числі й ліворадикальних) сил, виступав за їх взаємодію на політичній арені Таврії.

Під впливом багатьох чинників М.Куліш вступив урешті до партії більшовиків, при цьому сповідуючи за домінуючі цінності національні гасла й національне спрямування більшовизму. Будучи членом компартії, ніколи не належав до її ортодоксальної течії, тяжів до опозиції московському партійному курсу, за що згодом з партії його було виключено. У середині 30-х років прямо висловлював критичні думки й судження щодо партійної політики в сфері державобудівництва й національної політики. М.Куліш був митцем, політичні погляди якого відзначалися такими характерними якостями, як неортодоксальність, динамізм та опозиційність.

Враження безпосередньої участі в подіях 1917 - 1920 років М.Куліш відбив у багатьох своїх п'єсах - "97", "Комуна в степах", "Прощай, село", "Маклена Граса". Концентованою мірою їх відтворено й осмислено у драматичній поемі "Патетична соната" - цій бурхливій і мінорній музиці національно-інтелектуального руху. Саме тому макрообраз України є генералізуючим у "Патетичній сонаті". Цьому твору передуює поіронічному глибокій епіграф: "Із спогадів мого романтичного нині покійного друга й поета Ілька Юги... про свій незavidний, як сказав він, проте повчальний революційний маршрут".

"Революційний маршрут" Миколи Куліша виявився справді повчальним - натхненим, насиченим, романтично окресленим. Куліш вірив у те, чого він та його однодумці не досягли. Можливо, людині притаманно найщиріше вірити у те, що є найбільш недосяжним.